

Урок 15

Тема. Велика Британія. Місце країни у світі та регіоні.

Мета: формувати в учнів систему знань про особливості географічного положення, населення, природні ресурси Великої Британії; стимулювати інтерес учнів до самостійного пошуку та аналізу необхідної інформації; вдосконалити практичні навички учнів працювати з матеріалами підручника, додатковою літературою; розвивати в учнів творчі здібності, логічне мислення, зв'язне мовлення; виховувати повагу до матеріальних і духовних надбань нашої держави та інших держав світу.

Офіційна назва – Сполучене Королівство Великої Британії і Північної Ірландії

Склад території – 4 історичні області: Англія (45 графств і особлива адміністративна одиниця Великий Лондон), Шотландія (9 районів і острівна територія), Уельс (8 графств), Північна Ірландія (26 округів), самостійні адміністративні одиниці: о-в Мен, Нормандські о-ви. Має 14 залежних територій (Британські заморські території).

Член міжнародних організацій – ООН, НАТО та ін.

Офіційна мова – англійська

Релігія – християнство (протестантизм, католицизм)

Столиця - Лондон

Площа країни - 244,8 тис. км²

Кількість населення (на 2017 р.) - 65,8 млн. чол.

Форма правління - конституційна монархія

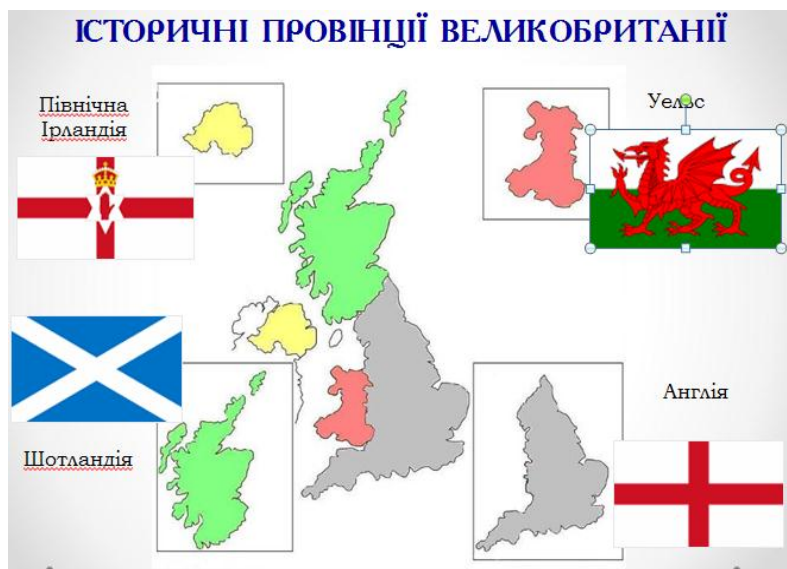
Адміністративний устрій - унітарна держава

Місце країни у світі та регіоні

Велика Британія – одна з «найстаріших» країн з ринковою економікою. Колишня величезна Британська колоніальна імперія після розпаду й досі зберігає свою присутність в усіх регіонах світу й очолює Співдружність Націй. Сполучене Королівство посідає:

- 5-те місце у світі та 2-ге в Європі (після Німеччини) за ВВП
- 18-те місце в світі та 5-те в Європі – за золотовалютними резервами

Велика Британія – постіндустріальна країна. Велика Британія – ядерна держава, постійний член Ради Безпеки ООН. *За військовою потужністю вона є п'ятою державою у світі та першою – в Європі.*

Основні чинники, що визначають місце країни в міжнародному поділі праці.

Місце Великої Британії у міжнародному поділі праці визначає ряд чинників. Основні з них: своєрідне ЕГП, історичний чинник, багаті фінансові та матеріальні ресурси, значні науково-технічний, працересурсний, споживчий та природно-ресурсний потенціал.

Економіко-географічне положення

Велика Британія є державою, що розташована в межах найбільшого європейського архіпелагу. На півдні держава має морські кордони з Францією через протоку Ла-Манш. Під найвужчою його частиною – Па-де-Кале – збудований тунель, яким здійснюється регулярне залізничне сполучення між двома країнами. На сході та південному сході вона відокремлена акваторією Північного моря від Норвегії, Швеції, Данії, Німеччини, Нідерландів та Бельгії. Кордони суходолом має тільки з Ірландією. Всі сусідні держави, крім Швеції та Ірландії, входять до військово-політичного блоку НАТО.

Велика Британія лежить на перетині найважливіших морських та авіаційних шляхів сполучення між Північною та Західною Європою. Сприятливим для розвитку господарства Великої Британії є її наближення до важливих мінерально-сировинних баз Європи. Так, залізні руди завозяться із сусідньої Швеції, частина природного газу – з Норвегії, ліс та пиломатеріали – зі Скандинавських країн.

Історичний чинник

У минулі століття у зв'язку з колоніальними захопленнями Велика Британія створила найбільшу в історії людства колоніальну імперію. В ній проживала чверть населення земної кулі. Переселенці з Британських островів склали основний етнічний елемент у формуванні американської, англоканадської, англоавстралійської, англоновозеландської націй. Разом з тим розширювалася сфера вживання англійської мови.

Великих змін зазнала економіка Великої Британії внаслідок реалізації нової економічної політики уряду Маргарет Тетчер у 70-80-х рр. ХХ ст. Тоді відбулася масштабна приватизація державних підприємств, у результаті якої частину з них було закрито, іншу – продано приватному бізнесу. Крім того, відбулася деіндустріалізація країни. Внаслідок цього цілі промислові райони було ліквідовано. Скоротилися старі традиційні матеріало-, праце- та енергомісткі й неекологічні виробництва: видобуток вугілля, чорна металургія, суднобудування, текстильне та взуттєве виробництва. Їх місце посіли новітні високотехнологічні виробництва машинобудування та хімічної промисловості.

Нині головною особливістю макроекономічного розвитку країни є *неоліберальна, т. зв. англосаксонська модель розвитку*. Для неї характерна перевага вільного приватного підприємництва, на який припадає понад 80 % загального обсягу виробництва. Політика уряду спрямована на створення максимально сприятливих умов для розвитку приватного бізнесу з деяким регулюванням господарства з боку держави.

Фінансові ресурси

Роль країни як головного світового фінансового центру світу залишається основним джерелом її економічної потужності. Основою фінансових ресурсів Великої Британії є найстаріша банківська система, яка належить до найрозвинутіших у світі. Фінансово-економічна еліта Великої Британії – це керівники банків та фінансово-промислових груп.

Науково-технічний потенціал

На науково-дослідні роботи країна витрачає 1,88 % ВВП щороку. Велика Британія посідає 2-ге місце в світі після США за кількістю вчених-нобелівських лауреатів. Найбільш суттєвими є винаходи британської науки в галузі біотехнології, зокрема структури ДНК, в клонуванні, комп'ютерній томографії. Важливі винайдення стосуються суперпровідників, радіоастрофізики, досліджень озонових дір. Велика Британія є лідером у сфері електроніки й телекомунікацій.

Одна лише компанія British Telecom щороку здійснює близько тисячі науково-дослідницьких відкриттів.

На початку 80-х років ХХ ст., коли промислові райони Великої Британії потерпали від кризи, прем'єр-міністр країни Маргарет Тетчер прийняла рішення про створення в цих регіонах, поблизу всесвітньо відомих університетів, технопарків.

Працересурсний потенціал

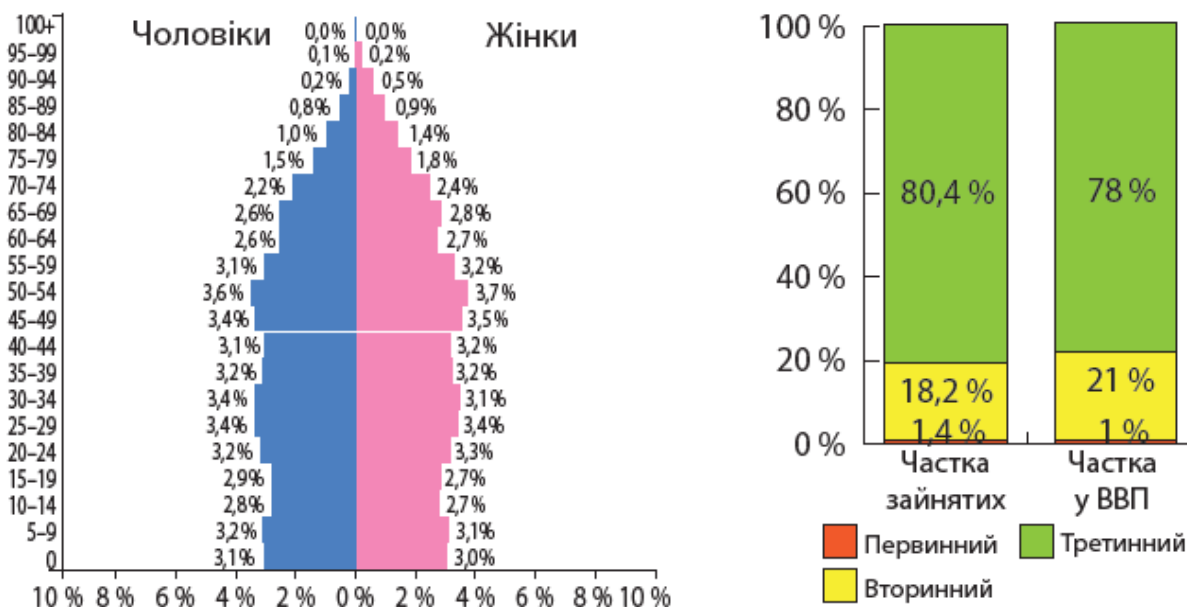
Для демографічної ситуації Великобританії характерним є *I тип відтворення населення*. Внаслідок урбанізації з початку ХХ ст. постійно знижується *рівень народжуваності*. Але він *достатньо високий*: 12,1 осіб/тис. *Смертність низька*: 9,4 осіб/тис. *Природний приріст в країні*: 2,7 особи/тис. Наслідком I типу відтворення населення є «старіння нації». *Середній вік населення становить 40,2 року*. *Тривалість життя* в країні висока – 80,54 року. В Англії темпи природного приросту є високими. Швидко зростає кількість населення Північної Ірландії, де природний приріст значно перевищує середній по країні й становить 6 осіб/тис., що зумовлено переважно релігійними причинами. Значно нижчими темпами збільшується число жителів в Уельсі. Натомість населення Шотландії та Північно-Східних промислових районів Англії скорочується.

З другої половини ХХ ст. спостерігається *позитивне сальдо міграцій* до країни. За кількістю іммігрантів Сполучене Королівство поступається в Європі лише Німеччині.

Історичний розвиток зумовив *багатонаціональний склад населення* Великої Британії та наявність представників різних мовних груп індоєвропейської сім'ї – германської та кельтської. Більшість становить англійське (80 %), шотландське (15 %) та ірландське (4 %) населення. У Великій Британії живе близько 12 тис. осіб української діаспори.

Маючи *багатонаціональний склад населення*, держава водночас є унітарною.

Трудові ресурси Великої Британії вирізняються *високим рівнем кваліфікації*, а через те – *високою вартістю*. Структура зайнятості: *зменшилася частка працюючих у первинному та вторинному секторах економіки, натомість зросла у третинному секторі*.

Природно-ресурсний потенціал

За особливостями рельєфу Велика Британія поділена на *північно-західну гірську частину та південно-східну рівнину*.

Кліматичні особливості островів зумовлені теплими течіями Атлантичного океану. Річні амплітуди коливань температур незначні. Літо прохолодне, зима достатньо тепла. У горах Шотландії сніг лежить 1–1,5 місяці, а на півдні – не більш ніж тиждень, що дає змогу впродовж усього року використовувати природні пасовища.

Мінеральні ресурси Великої Британії розробляються багато років і їх *значно виснажено*. Старі промислові райони країни переорієнтовуються на нові види економічної діяльності. Оскільки усі вугільні шахти закрито, країна перетворилася з експортера вугілля на його імпортера. З паливних корисних копалин країна найкраще забезпечена *нафтою та природним*

газом завдяки родовищам шельфової зони Північного моря. Велика Британія є другим у світі експортером каоліну (білої глини), з якої роблять порцеляну.

Країна багата на водні ресурси. Гідроенергопотенціал річок використовується в Шотландії та Північному Уельсі. Судноплавними є річки Темза та Северн.

Найродючіші бурі лісові ґрунти розміщені на рівнинах південного сходу, що уможлиблює активне використання в рослинництві.

Система розселення

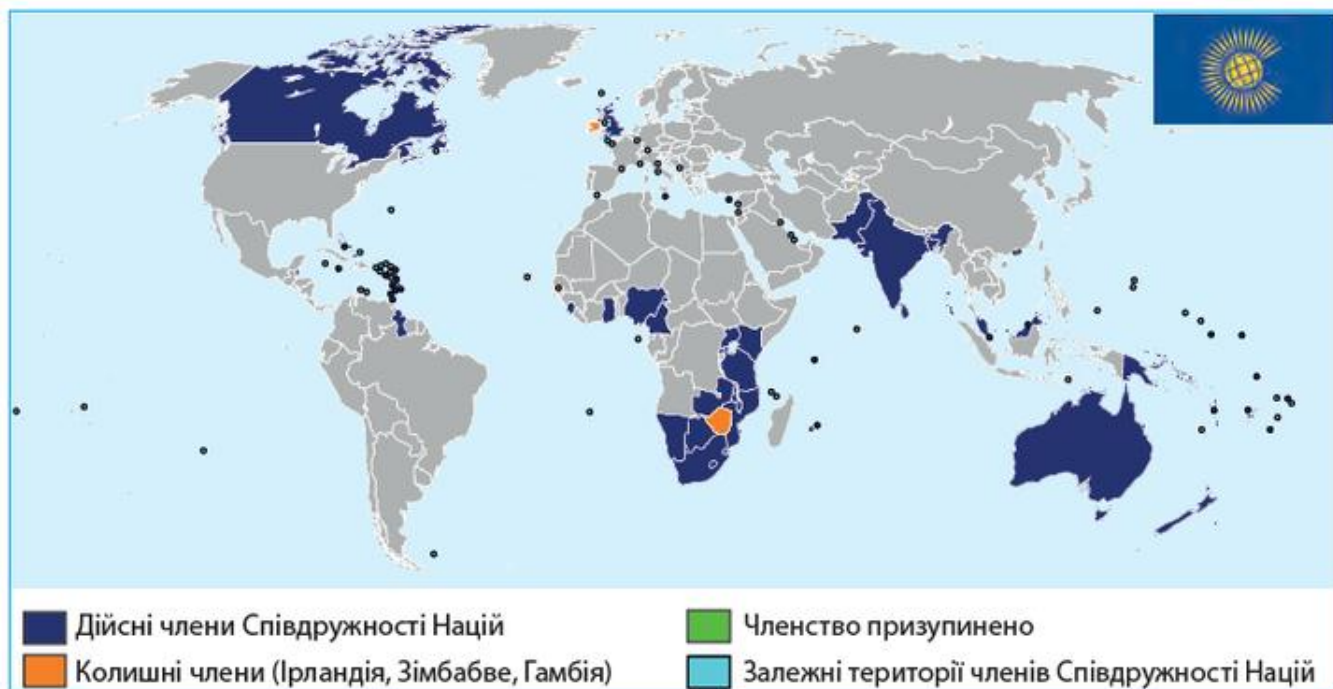
Великобританія є однією з найбільш густозаселених і високоурбанізованих країн світу. Середня густина населення становить 268,8 осіб/км². Максимальний показник має Англія (понад 350 осіб/км²), мінімальний – Шотландія (у горах – до 2 осіб/км²). Найгустіше заселена територія від Лондона до Ліверпуля. Вже наприкінці XIX ст. в містах країни проживало майже 3/4 населення. У другій половині XX ст. спостерігався зворотний процес – субурбанізація. Нині актив но відбувається джентрифікація великих міст.

Міст-мільйонерів у країні два: Лондон (8,6 млн осіб) і Бірмінгем (1 млн осіб). Лондон є столицею, головним політичним, культурним, фінансовим, туристичним та промисловим осередком, найбільшим транспортним вузлом країни. Разом з приміською зоною він утворює величезну міську агломерацію, яку називають Великим Лондоном. Там проживає 13,9 млн осіб (понад 20 % населення країни). Від Лондона до Ліверпуля сформувався Англійський мегаполіс, в якому сконцентровано понад половину населення держави.

Співдружність Націй

53 незалежних держави, переважна більшість яких раніше входили до складу Британської колоніальної імперії (окрім Руанди та Мозамбіку), нині є членами міжурядової організації, що її раніше називали Британською Співдружністю, а нині відома як Співдружність Націй.

Англійський монарх є формальним головою в 14 державах-членах Співдружності, що відомі як Королівства Співдружності. Де-юре (за законом) королева очолює ці держави та є символом вищої влади. У країнах є її представник – генерал-губернатор. Офіційно жителі цих держав не є підданими англійської королеви. Де-факто (насправді) в цих країнах існує свій уряд, який керує державою. До Королівств Співдружності належать Канада, Австралія та Нова Зеландія, країни, що розташовані в Карибському басейні та Океанії. Деякі з Королівств Співдружності навіть використовують державні атрибути Великої Британії.

Дізнатися більше

1. <https://youtu.be/U-LnVZV1e5I>
2. <https://youtu.be/8dHh3eNXNcY>
3. <https://youtu.be/2xOgh9GknYA>
4. <https://youtu.be/LwFBZN0qe1M>

ЗАВДАННЯ

1. Уважно прочитайте поданий матеріал.

2. Опрацювати параграф підручника Безуглий В.В. Географія (рівень стандарту): підручн.

1.	Офіційна назва країни	
2.	Площа	
3.	Столиця	
4.	З якими країнами межує	
5.	Форма правління	
6.	Територіальний устрій	
7.	Країна за економічним розвиток	
8.	Кількість населення	
9.	Національний склад	
10.	Мова	
11.	Релігія	
12.	Грошова одиниця	
13.	Річки, моря	
14.	Гори	
15.	Найбільші міста	

для 10 кл. закл. заг. серед. освіти навч. закл. – Київ: Генеза, 2018. – 192 с. § 9.

3. Створіть візитну катку Великої Британії за схемою: